

ВІДГУК

офіційного опонента Руденко Лариси Анатоліївни про дисертацію
Заячківського Володимира Михайловича
«Розвиток технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних
закладів у системі післядипломної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми

Філософська категорія «культура» характеризує творчу діяльність людей, спрямовану на створення, збереження, розповсюдження, обмін і використання сукупності матеріальних і духових цінностей суспільства, які служать усебічному розвитку кожної особистості. У сучасній педагогічній науці поняття культури розглядають як філософію людини, що збагнула себе як єдине джерело, мету і результат усього суспільно-історичного розвитку, набула визначеного особистісного статусу та все більше тяжіє до виявлення особистісних смислів і прояву своєї духовності, креативності, індивідуальності.

Виділення професійної складової культури необхідне для того, щоб показати, що вона формується в людей, які отримали відповідну підготовку та професійно зайняті у певній царині. Професійна культура, безперечно, складова загальної культури, але має і певні власні риси. Якщо загальна культура особистості відображає широту опанування нею ціннісного змісту духовної та матеріальної культури, міру залучення особистості до створення цінностей, готовність і здатність до їх продукування, то професійна культура показує прояв загальної культури в певних умовах трудової діяльності. Культура фахівців є інтегральним показником їхньої діяльності, що забезпечується єдністю і взаємодією її складників, таких, як: тезаурус і кругозір, предметно-практичний досвід, рівень духовних ідеалів, соціальну спрямованість особистості, норми і методи її діяльності, культуру почуттів тощо.

У контексті досліджуваної проблеми слід зазначити, що важливе місце у структурі професійної культури керівника закладу освіти посідає технологічна культура, високий рівень якої уможливорює прийняття конструктивних рішень в ситуації вибору, здатність до співпраці, сприяє розвитку почуття відповідальності за свої дії. В умовах модернізації системи освіти в Україні активізуються пошуки інноваційних підходів до посилення державної підтримки щодо розвитку технологічної культури керівників закладів освіти усіх рівнів. Це зумовлено потребою впровадження прогресивних управлінських технологій як найбільш дієвого механізму успішного керування освітніми закладами, застосування новітніх підходів до розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти

Зважаючи на викладене, дослідження В. М. Заячковського «Розвиток технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти» є актуальним і своєчасним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій В. М. Заячковського дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Ґрунтовне вивчення джерельної бази (288 найменувань, із них 11 – іноземними мовами), виконане дисертантом, є основою достатньо переконливого висвітлення системного, діалектичного, синергетичного, компетентнісного, інформаційного аспектів досліджуваної проблеми; розкрити наукові підходи до змісту поняття «технологічна культура керівників закладів загальної середньої освіти» як складової їхньої в системі післядипломної освіти. Ретельний аналіз наукової літератури став підґрунтям для методичних засад дослідження; уможливив уточнити базові поняття дослідження, структурні компоненти технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти, критерії, показники та рівні їх розвитку у системі післядипломної освіти, творчо використати принципи, форми і методи підготовки керівників закладів загальної середньої освіти до технологічної діяльності в умовах нової української школи.

Достовірність і обґрунтованість одержаних результатів забезпечило застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів дослідження, серед яких найбільш продуктивними були аналіз і узагальнення емпіричних даних і теоретичних положень, теоретичне моделювання з метою виявлення умов професійного удосконалення керівників закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу до навчання.

Не викликають заперечень викладені у дисертації висновки та рекомендації, опрацьовані з урахуванням вимог системного, діалектичного, синергетичного, компетентнісного та інформаційного підходів до вирішення досліджуваної проблеми.

Наукові положення, структурно-функціональна модель, а також авторська методика її реалізації та науково-методичний супровід щодо вдосконалення процесу розвитку технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів, а також методика комплексного оцінювання рівня технологічної культури використовуються в системі післядипломної освіти Вінницької, Івано-Франківської, Київської, Хмельницької та Херсонської областей, зокрема, в КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти; Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти; Національному педагогічному університеті імені

М. П. Драгоманова; КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»; Івано-Франківському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників.

Дисертацію В. М. Заячковського виконано на належному науковому рівні. Здобувач володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Рівень апробації результатів дослідження є також належним і підтверджується участю дисертанта в науково-практичних заходах різних рівнів.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність і новизна результатів виконаного дослідження забезпечені комплексною методологією, обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням різноманітних дослідницьких методів, адекватних предмету, меті та завданням наукового пошуку, оптимальною тривалістю роботи над дисертацією, об'єктивним аналізом здобутих результатів, а також достатньою апробацією здобутків на науково-практичних заходах різного рівня, практичним застосуванням у системі післядипломної педагогічної освіти.

Дисертантом розкрито особливості й *конкретизовано* концептуальні підходи до здійснення методичного та педагогічного супроводу як особливого виду взаємодії у сфері освіти дорослих, спрямованого на сприяння професійної й особистісної самореалізації керівників ЗЗСО; теоретично *обґрунтовано* педагогічні умови розвитку технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів та *розроблено* модель їх реалізації у системі післядипломної освіти, що дає можливість підвищення якості освітнього процесу. Важливим науковим кроком було залучення слухачів до різних форм діяльності у системі післядипломної освіти, створення безпечного освітнього середовища через безпосередню та дистанційну підтримку викладачами / тьюторами. У процесі дослідження було *систематизовано* інноваційні методи й *уточнено* кваліфікаційні вимоги до технологічної культури керівників ЗЗСО, вдосконалено її критерії, показники та рівні. Подальшого розвитку набули принципи, форми і методи підготовки керівників закладів загальної середньої освіти до технологічної діяльності в умовах нової української школи.

Слід наголосити, що рецензована праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої дослідницької проблеми – розвитку технологічної культури керівників ЗЗСО в системі післядипломної освіти. Це стає підґрунтям для практичної модернізації системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників з урахуванням європейських та світових тенденцій.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях

Основні положення дисертації В. М. Заячковського відображено у 20 публікаціях, із яких 18 одноосібних, у тому числі: 1 колективна монографія; 1 навчально-методичний посібник; 1 – одноосібна авторська інноваційна розробка; 5 статей – у вітчизняних наукових фахових виданнях, з них – 1 стаття іноземною мовою, 3 статті – у закордонних виданнях, 9 статей і тез доповідей – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій.

Структура, зміст, результати дослідження, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

У першому розділі «Теоретичні основи розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти» здійснено аналіз розроблення різних аспектів проблеми розвитку технологічної культури керівників ЗЗСО в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі.

Не викликає заперечень висновок дисертанта про те, що проблема технологічної культури в педагогічній науці досить нова і обґрунтовується під впливом суспільних умов, а саме поняття розглядається у контексті професійної підготовки сучасного фахівця, органічно поєднуючись із поняттями «технологічна компетентність» та «управлінська культура».

Результати аналізу науково-педагогічних джерел засвідчили, що в умовах інформаційного суспільства підготовка керівника нової української школи з розвиненою технологічною культурою набуває особливого значення.

Досліджено, що розвиток технологічної культури визначають за когнітивним, операційним і ціннісним критеріями, яким відповідають когнітивно-праксеологічний, мотиваційно-ціннісний, операційно-процесуальний показники, що свідчать про її інтуїтивний, базовий, достатній чи творчий рівень.

На основі здійсненого дефінітивного аналізу та досвіду роботи в системі післядипломної освіти, дисертантом сформульовано поняття розвитку технологічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної освіти як систематичного цілісного, організаційно-педагогічного впливу на інтегративну професійну якість керівників загальноосвітніх навчальних закладів, що містить мотиваційну, власне професійну та соціальну компоненти і виявляється у поведінкових установках до технологічності, інноваційності, критичного мислення, неперервності у навчанні. Таке розуміння розвитку технологічної культури керівника ЗЗСО в умовах системи післядипломної освіти дало ви В. М. Заячковському для обґрунтування

педагогічних умов ефективного здійснення цього процесу.

У другому розділі – «Методичний супровід та педагогічні умови розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти у системі післядипломної освіти» розкрито особливості методичного супроводу підготовки керівників закладів загальної середньої освіти до технологічної діяльності, обґрунтовано педагогічні умови розвитку технологічної культури керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти і запропоновано модель їх реалізації в системі післядипломної освіти.

До беззаперечних результатів дослідження можна віднести виокремлення й обґрунтування дев'ятох напрямів здійснення методичного супроводу успішного розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти, адаптованих до системи післядипломної освіти, які передбачають застосування інноваційних методів і технологій навчання. Серед них на особливу увагу заслуговують автономія слухачів та індивідуалізація траєкторії навчання, ідентифікація викладача, упровадження кооперативного навчання, інформатизація та технологізація навчального процесу, удосконалення системи контролю.

На основі вивчення процесу підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО у системі післядипломної освіти як освітнього середовища на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, автор обґрунтовує педагогічні умови (науково-методичні, особистісно-мотиваційні, соціокомунікативні, навчально-технологічні) розвитку технологічної культури керівників загальноосвітніх закладів у системі післядипломної освіти та виявляє провідні завдання щодо їх реалізації. З метою конкретизації авторського задуму В. М. Заячковським запропоновано модель розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти у системі післядипломної освіти, що містить п'ять навчально-організаційних блоків (організаційно-цільовий, стратегічно-базовий, змістовно-процесуальний, рефлексивно-установочний, результативний), розроблену з урахуванням чинників впливу та орієнтовану на індикатори технологічної компетентності керівників ЗЗСО.

Створення моделі та обґрунтування педагогічних умов її реалізації дали можливість досліднику частково усунути виявлені суперечні та на прикінцевому етапі експериментального дослідження співставити реальний стан із бажаним.

У третьому розділі – «Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов розвитку технологічної культури» висвітлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту, а також проаналізовано результати дослідно-пошукової роботи. Перевірка ефективності запропонованої моделі розвитку технологічної культури керівників закладів загальної середньої освіти у системі післядипломної освіти відбувалася поетапно.

У цьому розділі привертають увагу дві взаємопов'язані позиції: 1) підтвердження актуальності й доцільності обраної проблеми та виявлення низки організаційно-методичних прогалин у традиційній системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників на констатувальному етапі експерименту; 2) перевірка гіпотези дослідження, яка підтвердила ефективність запропонованих дисертантом інновацій.

Результати педагогічного експерименту засвідчили, що показники всіх складових технологічної культури керівників ЗЗСО суттєво підвищилися після упровадження в систему післядипломної освіти авторського спецкурсу «Розвиток технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів».

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи теоретичне і практичне значення отриманих В. М. Заячковським результатів, відзначимо деякі дискусійні положення, а також висловимо окремі побажання:

1. Одними із ключових понять дослідження є «післядипломна освіта» і «неперервна освіта», то, на нашу думку, перший розділ дисертації доцільно було б доповнити аналізом цих понять у контексті об'єкта і предмета дослідження.

2. У підрозділі 1.2 здійснено порівняльний аналіз поточного стану технологічної культури керівників закладів освіти в Україні та країнах Східної Європи (Польща, Словаччина). На нашу думку, дослідження значно збагатив би матеріал щодо досвіду вдосконалення управлінської діяльності в закладах освіти країн Західної Європи, Скандинавії, якості освітніх системи яких визнаються у світі.

3. Більш доречним нам видається перенесення матеріалу, що стосується технологічної карти реалізації навчальних дій (таблиця 2.4), з підрозділу 2.3 (с. 112-113 дисертації) до підрозділу 2.1, оскільки він стосується методичного супроводу досліджуваного процесу.

4. Для забезпечення більш логічної побудови другого розділу, можливо, варто було розташувати опис побудованої моделі розвитку технологічної культури керівників ЗЗСО в системі післядипломної освіти після обґрунтування педагогічних умов.

5. Педагогічні умови розвитку технологічної культури керівників ЗЗСО в системі післядипломної освіти бажано було б розкрити на основі цілісного підходу до предмету дослідження.

6. Відповідно до висновків, автором розроблена методика реалізації педагогічних умов розвитку технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти, яка на жаль, не прописана у завданнях дослідження.

7. Висновки до розділів і загальні висновки бажано би було позбавити описовості та подати у більш лаконічній, креативній формі.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження і є приводом для наукової дискусії.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації В. М. Заячковського.

Загальний висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація В. М. Заячковського «Розвиток технологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної освіти»

Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для теорії та методики професійної освіти, рецензована дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам п. 9, 11, 12, «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. щодо кандидатських дисертацій та іншим інструктивним вимогам МОН України, а її автор, а її автор Заячковський Володимир Михайлович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри практичної психології та педагогіки
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

Руденко Л. А.